

Bécsi séta: múzeumból kabaréba

Ma is sokakat vonzanak Bécsbe a többnyire egykori királyi, hercegi palotákban található, történelmi hangulatú múzeumok, sőt jó néhány éven át a kortárs művészet múzeuma is pompás barokk palotában kapott helyet. A patinás múzeumok, helyszínek közül néhány szinte észrevétlenül, régi arcukat is megőrizve teljesen átalakult, korunk múzeumi igényeihez alkalmazkodva gyökeresen megújult.

A legszembetűnőbb változás Bécs egyik legpatinásabb múzeumában, az Albertinában következett be mind kívül, mind belül. De nem a külső változás, az új bejárat, a kényelmes mozgólépcsős felvezetés lepi meg a látogatót, hanem a belső, strukturális, tartalmi változás, amelynek során az eredetileg grafika-ra szakosodott múzeum átalakult a XX. századi művészet múzeumává.

Ennek megfelelően elmaradt az egyik legnagyobb európai rajzgyűjteményt magában foglaló múzeum nevéből a „Graphische Sammlung” megjelölés. Az Albertina választékos, a grafika intim műfajáért lelkesedő elit közönsége korábban is népes volt, s a gyűjtemény egyneműsége ellenére sikeres kiállítások sorával bizonyította a grafikai művészetek növekvő vonzását. Nem véletlenül, hisz a legismertebbektől, Dürertől Kokoschkáig és a kortárs művészekig kiemelkedő mesterek művei találhatók anyagában.

Az Albertina néhány év alatt jelentős változáson, mondhatni metamorfózison esett át, melynek során a neoklasszicista palota egykori enteriőrjeit, fényűző lakosztályait az eredeti, klasszicista és biedermeier bútorok korhű elrendezésével helyreállították. A kiállítóter is bővült, s a grafika szerelmesei egymás után pompás festészeti kiállításokat láthattak a régi és új termekben. A kiállítások különlegessége volt, hogy gyakran grafikák is feltűntek a festmények mellett, tükrözve azt az új művészettörténeti elvet, mely szerint a „műfajok” egymásmellettségével hívebben lehet bemutatni egy-egy korszak összképét vagy egy-egy alkotó művészetét.

Mindez nem újdonság a rendszeresen Bécsbe látogatók előtt. De a múlt év őszétől látható Batliner-gyűjtemény kiállításával, úgy tűnik, pont került az i-re: az átváltozás beteljesedett. A gyűjteményről

A bécsi Albertina homlokzata

kiadott katalógusban Klaus Albrecht Schröder, az Albertina igazgatója a múzeum metamorfózisaként értékelte az eseményt.

Édouard Vuillard, *A kék szoba*, 1916–1917

André Derain, *Collioure-i kikötő*, 1905

Rita és Herbert Batliner nagy volumenű és a XX. század szinte minden jelentős festészeti mozgalomát tartalmazó gyűjteményének Bécsbe helyezésével az Albertina olyan tárgygyűjtesre tett szert, amely eddig hiányzott a bécsi múzeumok palettájáról. Olyan átfogó, festészeti, grafikai és szobrászati gyűjtemény került az osztrák fővárosba, mely az európai művészet nagymestereitől válogat Monet-től Picassóig.

Georges Braque, *Antwerpeni öböl*, 1906

Mi van e két húzónév között? Az Alfred Sisley, Camille Pissarro, Edgar Degas műveit tartalmazó teremben helyet kapott a kevésbé ismert késő impresszionista Henri Lebasque zöld padon ülő hölgye is, Henri de Toulouse-Lautrec ismert lóversenyképei helyett a Gazelle nevű fehér ló portréja került kiállításra. A nabi mesterek közül az Edouard Vuillard *Kék szobájának* (1916–17) egyedi színharmóniáját a pointillisták és a Fauve mesterek vad színorgiája követi, olyan főművekkel mint André Derain 1905-ben festett *Collioure-i kikötője*. Többek közt Lyonel Feininger és Vaszilij Kandinszkij is kiemelkedő művekkel szerepel. Néhány szobrot is bemutattak a rendezők, Constantin Brâncuși és Alberto Giacometti műveit – utóbbi a gyűjtők egyik kedvence volt.

Mint minden magángyűjtemény esetében, a személyes elfogultság itt is különleges szint ad a kollekciónak, nem ismert művekre is ráirányítja a figyelmet. Ezen a kiállításon is találkozunk ezzel a külön szellemi izgalmat, a gyűjtő ízlését jelző komponenssel, de zömében a remekműveket halmozó profizmusuk csodálható, értékítéletük biztos, korszakokat átívelő volta. Szinte minden jelentős csoportosulás, például a német expresszionisták – a Die Brücke (a Híd) és a Der Blaue Reiter (a Kék lovas) csoport – és izmus, a kubizmus, az expresszionizmus, a rayonizmus, a belga szürrealizmus, valamint a francia, a német és az orosz avantgárd is nagy nevekkel és jelentős művekkel van jelen.

Megdöbbenő állítást olvastam a gyűjtemény katalógusának előszavában, mely szerint 1918 óta az osztrák múzeumok gyarapodása mindenekelőtt a műpártolóknak köszönhető. Nem véletlen tehát, hogy a magángyűjtők tevékenysége mindenütt felértékelődött. Nem kísérte azonban mindenütt és mindenkor az állami szféra fenntartó, bővítő, újító szerepe.

Az adakozó gesztust tekintve nálunk sem volt hiány, ezt mutatta a budapesti Iparművészeti Múzeum nagy sikerű tárlata is, mely találóan az *Értékmentő szenvedély* címet kapta. A muzeológusok hazai magángyűjtemények anyagából válogattak, de bemutatták annak a hatalmas törzsanyagának egy részét is, amelyet a múzeum az egykori, jeles magángyűjtőknek köszönhet. Más kérdés, hogy később a fenntartó mennyire becsülte, becsüli meg az ajándékot, közkinccsé teszi-e, kiállítja-e. Kapnak-e a múzeumok lehetőséget a bővítésre, megújulásra, az új anyagok bemutatására? Itthon alig hallunk múzeumfejlesztésről, sokkal inkább bezárások, összevonások bizonytalan híreit.

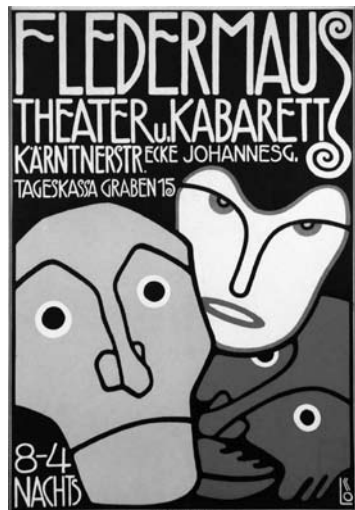
A bécsi múzeumok felfutását nézve csak annyit fűznék az elmondottakhoz, hogy a szomszéd füve nemcsak azért zöldebb, mert szerencsésebb és gazdagabb, hanem mert tesz is érte.

De nemcsak az Albertina állandónak ígérkező tárlata jelentett élményt a rövid bécsi tartózkodás alatt, hanem egy időszakos kiállítás is. Az egykori hercegi palotától alig néhány száz méterre, a pompás homlokzatú, barokk Lobkowitz-palotában lévő Osztrák Színházmúzeum egy híres kabaré berendezésének és műsorainak rekonstrukciójával lepte meg az idelátogatókat. A kiállításon az 1908-ban megnyílt és 1913-ig működő Fledermaus Kabaré fennmaradt bútorait, plakátjait, kosztümjeit, műsorfüzeteit, sőt egyik táncelőadásának rekonstrukcióját is láthatjuk.

A kabaré berendezését a bécsi szecesszió nagymestere, Josef Hoffmann és a Wiener Werkstätte tagjai tervezték, kiviteleztek méghozzá a bécsi szecesszióra jellemző radikálisan újító szemlélettel, luxusvitelben, drága anyagokból és finoman kidolgozva. A párizsi és müncheni kabarék mintájára elgondolt Fledermausban színház és bár volt, melyet a művészek törzshelyének szántak, ahol egy, a tárlatok közön-ségénél szélesebb, nagyvilági publikum előtt mutatkozhatnak be.

Ízlés és kényelem jellemzi a tereosztást, a bútorokat. A kis színházterem elegánsan hűvös szürke és fehér márványból készült, a bár pedig a frivol szórakozás helyszínének megfelelően élénk színvilágú, változatos motívumokkal díszített csempékkel volt borítva, melyet a műhely leányvállalata, a Bertold Löffler és Michael Polwny alapította kerámiaműhely készített. Élénk színei, motívumai rögtön éles kritikát váltottak ki, a bécsi köznyelv egyszerűen „ki-tapétázott rémálom”-nak nevezte.

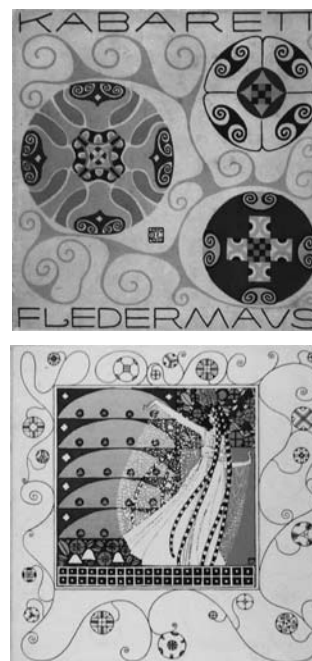
A programok is kettősséget mutattak: az irodalom, a zene korabeli újítói szerepeltek; Egon Friedell, Alfred Polgar, Peter Altenberg neve olvasható többek között a műsorfüzetekben. Az új táncművé-

Bertold Löffler plakátja és Josef Divéky levelezőlapja, 1908

szetet képviselő Wiesenthal testvérek és Marya Delvard, a fényképeken, festményen és grafikán is megörökített divatos énekesnő is fellépett. Az új irodalom és táncművészet mellett a nagyközönséget is vonzó katonadalokat, groteszk tréfákat is bemutattak.

A programfüzeteket, plakátokat, menükártyákat a Bécsi Műhelyek legjobb művészei, Bertold Löffler, Carl Otto Czeschka tervezték,

**Programfüzet I. 1907
Borító: Carl Otto Czeschka,
belső lap: Fritz Zeymerrel közösen**

de a tehetséges fiatalokat is bevonták, így a még az iparművészeti iskolába járó Oskar Kokoschka is kapott megbízást. Láthatjuk Bertold Löffler egyik legismertebb, 1908-ban készült japanizáló plakátját is. A színes csempék keltette benyomást a Bécsi Műhelyek magyar tagjának, Divéky Józsefnek litografált színes levelezőlapja őrzi.

A kiállítás példás gazdagsággal mutatja be bécsi szecesszió e méltán nagy hírű, jellegzetes ösztönzési alkotását, a Wiener Werkstätte művészeti ideáljának egyik megvalósulását.

Bécs ezzel a tárlattal is bizonyította, hogy szinte kifogyhatatlan az ötletekben, ha a nevét híressé tevő szecesszió mestereinek bemutatásáról van szó. Vajon lesznek-e valaha Budapesten a szecesszió kiemelkedő magyar alkotóit vagy akár a budapesti kabarékat mindig más és más szempontból bemutató kiállítások? A magyaros karaktert kereső gödöllői művésztelepet vagy a Wiener Werkstättét követő Budapesti Műhelyt is lehetne gazdagon, akár a budapesti múzeumokban lévő nemzetközi anyaggal együtt bemutatni. Bécsről csak néhány óra Budapest.

Gellér Katalin